

Bisera Jevtić

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet - Srbija

e-mail: bisera.jevtic@filfak.ni.ac.rs

Randel Stošić

Bogoslovija Sv. Kirila i Metodija, Prizren / Niš - Srbija

e-mail: s_arandjel@hotmail.com

Η ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑ

Περίληψη: Σήμερα το 21^ο αιώνα περισσότερο ίσως και από εποχή του 20^{ου} αιώνα, ένα από τα επείγοντα θέματα των έντονων παιδαγωγικών συζητήσεων είναι ο τύπος του ανθρώπου που καλούμαστε να μορφώσουμε. Η σύγχρονη Διδακτική επιστήμη υποστηρίζει ότι ένα από τα βασικά στοιχεία της διδασκαλίας, μεταξύ των άλλων, αποτελεί η *διδασκτέα ύλη* του Μ.Θ. Με αυτήν ο διδάσκοντας επιδιώκει να επιδράσει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή. Συγκεκριμένα, ο διδάσκοντας διδάσκει κάτι συγκεκριμένο και ο μαθητής το μαθαίνει. Στα πλαίσια της διδασκαλίας, η μορφωτική επίδραση προέρχεται και από τη στάση του μαθητή απέναντι στη διδασκτέα ύλη. Πρόκειται για τη *δύναμη της θέλησης του μαθητή*. Η δύναμη της θέλησης είναι η πρώτη αίτια μάθησης: η φιλοπονία και η έφεση του νέου για μελέτη. Το Μ.Θ. με μια καλλιέργεια μιας ζεστής, άνετης, ενθαρρυντικής, συναισθηματικής ατμόσφαιρας επιδρά θετικά στο μαθητή, καλλιεργεί το *Εγώ και Υπερεγώ*. Στην παρούσα μελέτη βλέπουμε ότι η διδασκτέα ύλη του Μ.Θ. δεν βοηθά το μαθητή να αντιμετωπίσει όχι μόνο το πρόβλημα μάθησης, αλλά και ποικίλα προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα, εκτίμηση του άλλου, αλληλεγγύη, σεβασμός του άλλου, κτλ.

Λέξεις κλειδιά: το μάθημα των θρησκευτικών, διδασκτέα ύλη.

Εισαγωγή

Πέραν της σημαντικότητας της αγωγής, δηλ. της άμεσης επίδρασης του διδάσκοντα προς τους μαθητές και τις μαθήτριες, επίδραση ασκείται και με την προσωπικότητα του διδάσκοντα και τα έργα του μέσα από τη μίμηση και την ταύτιση των μαθητών με το διδάσκοντα.

Η σύγχρονη Διδακτική επιστήμη υποστηρίζει ότι ένα από τα βασικά στοιχεία της διδασκαλίας, μεταξύ των άλλων, αποτελεί η *διδασκτέα ύλη*. Με αυτήν ο διδάσκοντας επιδιώκει να επιδράσει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή. Συγκεκριμένα, ο διδάσκοντας διδάσκει κάτι συγκεκριμένο και ο μαθητής το μαθαίνει¹.

Στα πλαίσια της διδασκαλίας, η μορφωτική επίδραση προέρχεται και από τη στάση του μαθητή απέναντι στη διδασκτέα ύλη. Πρόκειται για τη *δύναμη της θέλησης του μαθητή*. Η δύναμη της θέλησης είναι η πρώτη αίτια μάθησης: η φιλοπονία και η έφεση του νέου για

1 Λάππας 2000β, 45.

μελέτη. Η σκέψη αυτή είναι σαφής στο Ευαγγέλιο, όπου βλέπουμε την αναγκαιότητα του σπόρου της διδασκαλίας. Το αν θα φέρει η διδασκαλία το ποθούμενο αποτέλεσμα εξαρτάται από την όρεξη και τη *θέληση* του μαθητή για την εργασία.

Η διαφορετική ποιότητα της γης, όπως βλέπουμε στη σχετική παραπομπή², συμβολίζει τη διαφορετικότητα που υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους. Όμως δεν είναι εύκολο να μετατραπεί η άγονη γη σε γόνιμη και καρποφόρα, ακόμα και αν υπάρχει η καλλιέργεια. Στην παρομοίωση του σπόρου που χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης, τονίζεται ότι η καλή αγωγή και διδασκαλία θα ξυπνήσει το λανθάνον ενδιαφέρον του μαθητή³. Άρα ο διδάσκον πρέπει να γνωρίζει το παιδί και τις βάσεις γνώσης⁴ που κατέχει, με ποιο τρόπο δηλαδή αφομοιώνει τη νέα γνώση, για να μπορέσει να προσφέρει το υλικό με τον κατάλληλο τρόπο.

Τα ουσιαστικά περιεχόμενα του μαθήματος των Θρησκευτικών καλούνται να συνδεθούν με τις αυθεντικές πηγές της χριστιανικής πίστης, ώστε με πνεύμα ταπεινοφροσύνης να φέρουν το μαθητή σε *αντικειμενική, κριτική και υπεύθυνη συνάντηση με τα μορφωτικά αγαθά, την Αγία Γραφή, την Ιερά Παράδοση και τους Πατέρες της Εκκλησίας* καθώς και με τη *σύγχρονη πραγματικότητα*⁵.

Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, διότι βλέπουμε ότι η Αγία Γραφή, η Ιερά Παράδοση και οι Πατέρες είναι κορυφαίες πηγές της Αλήθειας στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Αναλυτικότερα, η Αγία Γραφή αποτελεί το πρωταρχικό βιβλίο που κατέχει την Αλήθεια⁶.

Η Παλαιά Διαθήκη, περιγράφει την αληθινή ιστορία, αναβάσιμα του λαού προς το Θεό, αλλά και τον Απρόσωπο Θεό προς το λαό. Βιβλίο το οποίο αναφέρεται στο προκαταρκτικό στάδιο της Θείας Αποκαλύψεως⁷. Η Καινή Διαθήκη παρουσιάζει την κοινωνία και την ενότητα των ανθρώπων που έχει στο κέντρο της τον Χριστό δια τον οποίο οι πολλοί γίνονται ένας και ο καθένας γίνεται τρόπος φανέρωσης των όλων⁸.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας είναι οι ερμηνευτές της Θείας Γραφής. Ζούσαν τη βιβλική ζωή και εκφράζονταν με τη Βίβλο, ώστε ό εαυτός τους ταυτίζονταν με τη Βιβλική ουσία⁹. Η Αγία Παράδοση, η οποία πρωτίστως περιλαμβάνει τα δόγματα και τα σύμβολα¹⁰, είναι φορέας της εν Χριστώ Αποκαλύψεως και φορέας της λατρείας που μαζί με την Αγία Γραφή και τους Πατέρες αποτελεί τη βάση της Ορθόδοξης θεολογίας.

«Ο χριστιανισμός είναι θρησκευτική λειτουργία. Η Εκκλησία μας είναι πάνω από όλα λατρευτική κοινότητα ... η χριστιανική λατρεία είναι καθ'εαυτήν σε μεγάλη έκταση δογματική λατρευτική μαρτυρία στην αλήθεια της Αποκαλύψεως», επισημάνει ο Γεώργιος Φλωρόφσκυ¹¹.

2 Μάρκος 4, 2-16, Προσέξτε. Βγήκε ο σποριάς να σπείρει. Και καθώς έσπερνε, μερικοί σπόροι έπεσαν στο δρόμο, κι ήρθαν τα πουλιά και τους έφαγαν. Άλλοι έπεσαν σε πετρώδες έδαφος που δεν είχε πολύ χώμα κι αμέσως φύτρωσαν, γιατί το χώμα ήταν λιγιστό. Μόλις όμως ανέτειλε ο ήλιος, κήκκαν, κι επειδή δεν είχαν ρίζες ξεράθηκαν. Άλλοι σπόροι έπεσαν στ' αγκάθια, κι όταν τ' αγκάθια μεγάλωσαν τους έπνιξαν και δεν καρποφόρησαν. Τέλος άλλοι έπεσαν στο γόνιμο έδαφος, όπου βλάστησαν, αυξήθηκαν κι έδωσαν καρπό, τριάντα κι εξήντα κι εκατό φορές περισσότερο. Όποιος έχει αυτιά για ν' ακούει ας τ' ακούει αυτά», τους έλεγε.

3 Κουμάκης 2000, 117-118.

4 *Βάση Γνώσεων είναι οι αποθηκεμένες πληροφορίες από τις οποίες το παιδί μπορεί να κάνει συλλογισμούς και να λύνει προβλήματα.*

5 Λάππας 2000α, 18.

6 Αυτόθι., 18.

7 Μαντζαρίδης 2002, 79.

8 Αυτόθι., 80.

9 Λάππας 2000α, 19.

10 Μαντζαρίδης 2002, 81.

11 Λάππας 2000β, 19.

Επομένως τα τρία παραπάνω στοιχεία είναι μάρτυρες και φορείς του περιεχόμενου της πίστης και της ζωής¹², στο οποίο ο μαθητής είναι ενεργητικό ον και όχι ένα «δοχείο» που γεμίζει με γνώσεις¹³. Εντούτοις, η διδακτέα ύλη του μαθήματος των Θρησκευτικών δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποτελείται από αντικειμενικές γνώσεις *γύρω από τον Θεό, την Εκκλησία, την Εκκλησιαστική ιστορία*, άλλα να αποτελείται από τους ίδιους τους μαθητές, στους οποίους απευθύνονται ο Χριστός και η Εκκλησία, φέρνοντας το φως της αλήθειας στην πραγματικότητα, στην οποία το παιδί συνεχώς αναπτύσσεται¹⁴.

Σήμερα το περιεχόμενο και η διδακτέα ύλη του Μ.Θ., το οποίο μεταδίδει γνώσεις και αξίες, καλλιεργούν δεξιότητες και διαμορφώνουν στάσεις, αναπτύσσοντας τις ικανότητες του μαθητή και προετοιμάζοντάς τον για την καθημερινή ζωή¹⁵. Η ύλη αυτή διακρίνεται σε ιστορική, γραμματολογική, εννοιολογική, εποπτική και λυρική¹⁶.

Όμως παρά τη διάκριση της διδακτέας ύλης χρειάζεται προσοχή, ώστε σε κάθε περίπτωση, ο Χριστός να φωτίζει τις θεμελιώδεις αρχές, με τις οποίες η ζωή μας και η ζωή των μαθητών να γίνεται άγια ζωή¹⁷. Όταν όμως το μάθημα των Θρησκευτικών διδάσκεται όπως και τα άλλα μαθήματα, χωρίς την ενεργοποίηση του Αγίου Πνεύματος και με τη χρήση μόνο της λογικής, τότε σαφώς το φως της Αλήθειας θα παραμένει ακατανόητο.

Διδακτέα ύλη του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Α΄ τάξη

*1 διδακτική ώρα την εβδομάδα, 35 το χρόνο*¹⁸, από ταύτα 25 διδακτικές ώρες επεξεργασίας και 10 επαναλήψεις

Το περιεχόμενο της Α΄ Λυκείου περιέχει πέντε ενότητες. οι οποίες περιλαμβάνουν 24 υποενότητες:

Ο Χριστιανισμός είναι η Εκκλησία (κοινωνία -λειτουργία).

Ο Θεός είναι ο Χριστιανισμός (πίστη και αθεϊσμός).

Θεογνωσία διά τον Χριστό.

Η βάπτισμα και η άσκηση ως στοιχεία για μια προσωπική κοινωνία με τον Θεό.

Η τέχνη ως εικόνα έκφρασης της ανθρώπινης σχέσης με τον Θεό.

Η επιλογή του περιεχόμενου γίνεται με φιλοσοφικά κριτήρια: Ο μαθητής ανταποκρίνεται σε κάθε ευχαρίστηση. Παγκόσμια αναταραχή, συγκεχυμένες απόψεις επί πολλών θεμάτων. Εύκολη η διακίνησή τους και φανερός ο πολύμορφος προσηλυτισμός. Εκμηδενίστηκαν οι αποστάσεις και απομακρύνθηκαν οι άνθρωποι μεταξύ τους.

Μεγάλες λαοθάλασσες απειλούμενες από ναυάγια, χωρίς λιμένες για ξεκούραση και σωτηρία. Ποικιλόμορφοι τρόποι παγκοσμίως αναγνωρισμένοι για το καλό, την πρόοδο, την προκοπή, τις καλές σχέσεις των ανθρώπων, αλλά συστηματική άγνοια και αποστροφή απέναντι στο πρόσωπο. Ο πλούτος, η πληθώρα των αγαθών και η ευμάρεια, αντί να ανακουφίσουν το φτωχό, δημιούργησαν απληστία και απομάκρυναν τον άνθρωπο από το συνάνθρωπο¹⁹.

12 Αυτόθι., 24.

13 *Ου γαρ ως αγγειον ο νους αποκληρώσεως αλλά υπευκκούμετος μόνον όσπερ ύλη δέϊται, όρμην ποιούντος ενεργητικήν και ορεζίν επί την αλήθεια. Απόσπασμα από το έργο του Πλούταρχου «περί παίδων αγωγής».*

14 Λάππας 2000, 26-27.

15 Ρεράκη 2007, 164.

16 Κογκούλης 2003α, 251.

17 Λάππας 2000β, 27.

18 Мидин 2003, 16.

19 Χατζηγεωργίου 1998, 198.

Η συζήτηση που στρέφεται γύρω από την κοινωνία και την καθημερινή ζωή, οδηγεί το παιδί στις επιθυμητές μελλοντικές εμπειρίες. Μπορούμε να γίνουμε καλοί Χριστιανοί; Μπορούμε να αποδείξουμε την αγάπη του Χριστού; Τι μας κάνει διαφορετικούς από όλα τα άλλα δημιουργήματα, τι είναι το πρόσωπό μας; Εντούτοις, το ίδιο περιεχόμενο βοηθά το μαθητή να αριστεύει ως άτομο²⁰, να συνειδητοποιεί την ηθική αξία του προσώπου²¹ και να αναπτύσσει κοινωνική συνείδηση²².

Β΄ τάξη

1 διδακτική ώρα την εβδομάδα, 35 το χρόνο²³, από αυτά 27 διδακτικές ώρες επεξεργασίας και 8 επαναλήψεις

Το περιεχόμενο περιέχει πέντε ενότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν 26 υποενότητες:

Η Αγία Τριάδα.

Η δημιουργία του κόσμου.

Η δημιουργία του κόσμου κατ' εικόνα Θεού.

Προπατορικό αμάρτημα.

Πρόβλημα θανάτου.

Το περιεχόμενο αντλείται κυρίως από τη βιβλική ύλη²⁴ και πρωτίστως αναφέρεται στη Δημιουργία του κόσμου. Η Εκκλησία είναι τύπος και εικόνα του σύμπαντος κόσμου εξ ορατών και αοράτων ουσιών υφεστώτος. Σύμφωνα με τα λόγια του Αγίου Μάξιμου Ομολογητή αλλά και γενικότερα στη διδασκαλία της Αγίας Γραφής, όλα τα πράγματα του κόσμου δημιουργήθηκαν από τον Θεό για να γίνουν Εκκλησία²⁵.

Ο κόσμος όλος, αισθητός και νοητός, προήλθε από την αγαθότητα του Θεού, ο οποίος ήθελε να λάβουν ζωή όλα τα όντα. Είναι έργο του Πατρός μεν ως εννόημα, του Υιού δε ως εκτέλεσις και του Πνεύματος ως τελείωσις²⁶. *Ο Θεός υπήρχε, υπάρχει και θα υπάρξει* ως αυθύπαρκτος. Όλα τα δημιουργήματα, άλογα και λογικά, δεν είναι *ομοούσια* με το Θεό αλλά *ετερούσια*, επειδή κτίστηκαν *εκ του μη όντος*. Έτσι, η κτιστή ουσία όλων των δημιουργημάτων έχει παραχθεί με τη δύναμη της θείας ενέργειας, δεν προϋπήρχε μήτε προήλθε από τη θεία ουσία.

Η ύπαρξη των αγγέλων και των ανθρώπων είναι *δωρεά* και *χάρισμα*. Χάρη στον Θεό που *συνεχώς κτίζει*, συντηρεί και προάγει τα κτίσματά του, όλη η δημιουργία υπηρετεί τη θεία σκοπιμότητα και τίποτα δεν βρίσκεται έξω από τη Θεία πρόνοια. Η Θεία πρόνοια καθοδηγεί τα πάντα δημιουργικά με σκοπό να τελειωθούν²⁷, ο κόσμος γίνεται αντικείμενο της αγάπης και της σωτηριολογικής φροντίδας του Θεού²⁸. Είναι βέβαιο ότι ο Θεός δημιούργησε τα πάντα, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι τον αναγνωρίζουν ως Θεό Πατέρα και ως Πατέρα Ειρήνης. Από αυτή την αποστασία δημιουργήθηκαν και δημιουργούνται διάφορα κακά και καθημερινά οδυνηρά προβλήματα.

Τα παιδιά συνειδητοποιούν μέσα από το περιεχόμενο ότι με την *αμαύρωση της εικόνας* του, ο άνθρωπος αμέσως τάχθηκε εχθρικά προς τον Δημιουργό και Πλάστη του

20 Јевтић 2012, 68.

21 Χατζηγεωργίου 1998, 198-199.

22 Ρεράκη 2007, 88.

23 Мидић 2003, 17.

24 Κογκούλης 2003α, 254.

25 Ματσούκας 1999, 46.

26 Χρίστου 1992, 329.

27 Ματσούκας 1999, 58-59.

28 Κεσελόπουλος 2003, 86.

Κύριο. Αυτό διακρίνεται έντονα αμέσως μετά από την πτώση του ²⁹. Παρεμβαίνοντας η εχθρότητα, φυγαδεύτηκε η ειρήνη και έτσι ο άνθρωπος έμεινε πλανεμένος και πλανώμενος. Εκτολίχθηκε και εξελίσσεται μία κοινωνία ανθρώπων, που αντί της ειρήνης καλλιέργησε «συμβούλια του όφεως», την εχθρότητα, το μίσος, τη ζήλεια, το φθόνο, την κακία, τον πόλεμο, το φόνο αδελφών και μη.

Μεγαλώνει ο κόσμος και μικρυνε ή ειρήνη. Παντού αντεκδικήσεις, δυσκολίες, εκμεταλλεύσεις, δεινά, δοκιμασίες, φόνοι, εξοντώσεις κι όλα τα παρόμοια. Πλήθυναν οι άνθρωποι και η αμαρτία «ύπερεπερίσευσεν». Αγώνες για ειρήνη, αλλά με όπλα φονικά. Όνειρα για ειρηνική ζωή, αλλά μέσα από καταστάσεις υπεροχής των οπλών. Όμως η ειρήνη της κοινωνίας των τριών προσώπων της Αγίας Τριάδας ξεχειλίζει από αγάπη σε όλη την γη. Ήλθε έτσι η ειρήνη στον κόσμο, γεγονός αναμφισβήτητο, όπως και το Φως. Αλλά οι άνθρωποι αγάπησαν το σκοτάδι περισσότερο παρά το Φως, γιατί τα έργα τους ήταν πονηρά. Από την πονηρή καρδιά φυγαδεύεται η ειρήνη, η αγάπη, η χαρά, η ευφροσύνη ³⁰.

Παρά το γεγονός της Ανατολής του Αληθινού Ήλιου, η ανθρωπότητα δυσκολεύτηκε και δυσκολεύεται να δεχτεί τις ευεργετικές ακτίνες κι ό,τι άλλο προέρχεται από το Αληθινό Φως. Και πάλι διχόνοιες και διχοστασίες, και πάλι πόνος και κακίες. Και πάλι κατατρεγμοί και συκοφαντίες, ζήλιες και έχθρες και πάθη και μάχες και πόλεμοι και φονικά ³¹.

Σε αυτό το σημείο, το περιεχόμενο του μαθήματος συμβάλλει στον προβληματισμό του μαθητή και στη μεγάλη αγωνία που συνέχει το ανθρώπινο γένος διαμέσου των αιώνων; Είναι αδύνατο ο Θεός να συγκινήσει τον άνθρωπο, αν δεν αγγίξει συγκεκριμένη ιστορία. Είναι αδύνατο να σώσει τον άνθρωπο αν δεν μεταμορφώσει την ζωή του ³². Που πηγαίνω; Τι υπάρχει πέρα από το φοβερό μυστήριο του θανάτου;» Είμαστε πολίτες και ταξιδιώτες στον κόσμο αυτό ³³;

Γ' τάξη

1 διδακτική ώρα την εβδομάδα, 35 το χρόνο ³⁴, από ταύτα 27 διδακτικές ώρες επεξεργασίας και 8 επαναλήψεις

Η διδακτέα ύλη χωρίζεται σε οκτώ ενότητες που περιλαμβάνουν 26 υποενότητες:

Το Μυστήριο του Χριστού.

Η Ενανθρώπιση του Χριστού και η Σταύρωσή Του.

Ο Θεός Ανέστησε τον Χριστό από το θάνατο διά του Αγίου Πνεύματος.

Ο Ιησούς αρχή των πάντων.

Ρόλος του Αγίου Πνεύματος στην κοινωνία του ανθρώπων.

Η Θεία Λειτουργία εικόνα υπάρξεως του κόσμου.

Η Αποστολική Διδαχή.

Η Σταύρωση του Χριστού στην Ορθόδοξη εικονογραφία.

Η επιλογή του περιεχομένου γίνεται με χριστολογική και εκκλησιαστική διάσταση ³⁵.

Ο Λόγος του Θεού γίνεται κατά πάντα άνθρωπος εκτός από την αμαρτία, γιατί γεννήθηκε από

29 Κογκούλης 2003β, 28.

30 Κεσελόπουλος 2003, 88.

31 Βασικό γνώρισμα της φιλελεύθερης αγωγή είναι γνώση και κατανόηση, με διερευνήσει της γνωστικής προοπτικής, το οποίο αναφέρεται στην ικανότητα να παρατηρεί και ερευνάει κάποιος τον κόσμο., Βασιλόπουλος 2003, 72 κεξ..

32 Μιδιή 2003, 78.

33 Λάππας 2000α, 250.

34 Μιδιή 2003, 18.

35 Περισσότερα για την επιλογή του περιεχομένου του Μ.Θ. βλ. Κογκούλης 2003β, 137.

Παρθένο και πήρε ψυχή και σάρκα που είχαν καθαρθεί από το Πνεύμα. «Με την καινή αυτή μίξη και την παράδοξη κράση γίνεται ο ενανθρωπήσας θεός «εν εκ δύο των εναντίον, σαρκός και πνεύματος ὧν το μὲν ἐθέωσε, το δε ἐθεώθη». Ἐτσι ο «ὦν» γεννιέται και ο αχώρητος χωρείται με τη νοερή ψυχή, πού στέκεται σαν γέφυρα ανάμεσα στη θεότητα και την παχύτητα της σάρκας. Η θεία και η ανθρώπινη φύση ενώθηκαν ασυγχύτως και χωρίς τροπή ή διαίρεση στο πρόσωπο του Λόγου του Θεού, του Θεανθρώπου³⁶». Ο Χριστός, τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, είναι επίγειος και ουράνιος, δρώμενος και νοούμενος³⁷.

Με την ενανθρώπιση, ο Θεός Λόγος πήρε την «πεπτωκυία» φύση και η μορφή του δούλου έγινε Χριστός και Κύριος, ενώ οι άνθρωποι έγιναν θεοειδείς και «Θεού χωρητικοί». Η συγγένεια που υπάρχει ανάμεσα στον Θεό και τον άνθρωπο με την εικόνα που αμαυρώθηκε από την αμαρτία, ολοκληρώνεται με το πάθος, το θάνατο και την Ανάσταση του Χρίστου.

Η συσχέτιση της διδακτέας ύλης με χώρους και τρόπους μύησης και με την προβολή της χριστιανικής τέχνης και πνευματικότητας³⁸, δίνει τη δυνατότητα στο διδάσκοντα να συνδέσει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, προκαλώντας μεγάλη προσοχή στα παιδιά³⁹ και οδηγώντας τους ίδιους τους μαθητές στην κατανόηση του εξυψωμένου ανθρώπου με τα δημιουργικά πρωτότυπα.

Δ' τάξη

1 διδακτική ώρα την εβδομάδα, 33 το χρόνο⁴⁰, από αυτά 23 διδακτικές ώρες επεξεργασίας και 10 επαναλήψεις

Το περιεχόμενο αποτελείται από 7 ενότητες που περιλαμβάνει 22 υποενότητες:
Χριστιανική άποψη της Ιστορίας.

Το έσχατον.

Ο θάνατος της κτίσης σαν διαίρεση και διάλυση προσώπου.

Η Θεία Λειτουργία αποκαλύπτει το σκοπό για τον οποίο ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο.

Κοινωνία των Εκκλησιών.

Η Εκκλησία και ο κόσμος.

Η θεολογία της Ορθόδοξης Τέχνης.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή η διδακτέα ύλη συνδέεται με την ύλη της Β' Λυκείου. Η επιλογή του περιεχομένου γίνεται με φιλοσοφικά κριτήρια, συμβάλλοντας στον περαιτέρω προβληματισμό του μαθητή για την κατανόηση της σημερινής κοινωνίας.

Σήμερα ο άνθρωπος έχει πάρει έναν επικίνδυνο κατήφορο και έγινε ευάλωτος στο κακό. Οι καιροί γίνονται δυσκολότεροι. Οι ηθικές αξίες επιμελώς καταλύονται και το άδικο του ισχυρότερου επικρατεί σκανδαλωδώς. Παραμελούνται και υποβιβάζονται οι αξίες και το πρόσωπο κατάντησε άτομο. Η διαβολή μεταξύ των ανθρώπων έχει φτάσει στα ύψη, η κακεντρέχεια, ή φανερή κακία και το μίσος στην ημερησία διάταξη. Παντού ο καλυπτόμενος φόβος, παντού προσφυγή και σιωπή. Η ελευθερία φαίνεται και διακρίνεται μόνο εκ του ασφαλούς και διά των λόγων.

Το σαρκικό φρόνημα με τη στενή και πλατειά έννοια κυριαρχεί. Η αδικία πρυτανεύει και το χρήμα κυβερνάει τον κόσμο. Η οικογένεια διχάστηκε και κομματιάστηκε. Το σχολείο κάθε βαθμίδας ανερμάτιστο, η κοινωνία ένα χάος. Προσπαθεί ο άνθρωπος στην «έρημο» των

36 Τσάμης 2003, 349.

37 Μαρτζέλος 1993, 21.

38 Ρεράκη 2007, 148.

39 Мидић 2003, 78-εξής.

40 Αυτόθι., 19.

πόλεων και στην απουσία του «ανθρώπου» από την πολυάριθμη κοινωνία να βρει κάτι το υγιές, το ελεύθερο, το σωστικό και δεν το πετυχαίνει. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν στοχεύει καλά και επειδή εθελουφλεί. Πόσο κακό πράγμα είναι όταν υπάρχει το φως και δεν το βλέπουν οι άνθρωποι;

Μόδα το αναίσχυντο ντύσιμο, μόδα το διαζύγιο, μόδα ο πολιτικός γάμος, μόδα οι εκτρώσεις. Μόδα δυστυχώς η πολυποίκιλη και πολυδιάστατη αναρχία, η αιματηρή εγκληματικότητα, η παγκόσμια αναταραχή και η τρομοκρατία. Η επιστήμη προχωρεί αλματωδώς και πολυδιάστατα. Η Ιατρική και ιδιαίτερα η μικροχειρουργική κάνουν θαύματα, ο κόσμος όμως νοσεί και νοσεί βαριά τόσο πνευματικά όσο και σωματικά⁴¹.

Η διδακτέα ύλη καλεί το μαθητή στη συνεργασία⁴² και σε μια βαθμιαία και ώριμη⁴³ πνευματική σχέση με την προσευχή της Εκκλησίας, που βλέπει την κίνηση του κόσμου ως οικουμενική *«Δος τη γη ευφορίαν εις το χορτασθῆναι τα τέκνα Σου. Δος τοις ασθενέσι την ίασιν, τοις πάσχουσιν άνεσιν, τοις αμαρτωλοίς μετάνοιαν, τοις απολωλόσι σωτηρίαν. Δος έτι, Κύριε, κηρυχθῆναι τω κόσμω παντί την αληθειάν Σου και ελθεῖν την Βασιλείαν Σου. Δος πάσιν ημῖν χάριν και δύναμιν εις το ποιεῖν το θέλημα Σου μέχρι της εσχάτης ημών αναπνοῆς.*

*Συ γαρ ει Κύριε, ο πανάγαθος Θεός, ο ελεήμων πατήρ, ο προνοητής των ψυχών και των σωμάτων ημών. Εκ Σου τα πάντα ήρτηται, τα τε παρόντα και τα μέλλοντα, τα επίγεια καί τα ουράνια. Σύ καιρούς καί χρόνους εν τη ιδία εξουσία έθου και τα των ανθρώπων διαβήματα κατευθύνεις. Συ ει η ελπίς και το φως, η λύτρωση και σωτηρία ημών, και Σοι την δόξαν αναπέμπομεν τω Πατρί και τω Υιώ καί τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.»*⁴⁴

Ο γήινος χώρος γίνεται το «κοινόν διδασκαλείον» όλων των μαθητών που για χάρη τους *«γυμνάσιον αρετής η κτίσις υψήλωται»*⁴⁵. Αποδέχεται έτσι ο ίδιος ο μαθητής τη δημιουργικότητά του ως μέρος του μεγαλύτερου μυστηρίου της ζωής⁴⁶, μοιράζοντας την αγάπη, τη χαρά και τη γνώση με ένα ανοιχτό, ανιδιοτελές και υπεύθυνο τρόπο⁴⁷. Δυναμώνει έτσι τον πόθο του για τα εσώτα και αιώνια, θεωρώντας τον κόσμο σαν ένα μεταβατικό στάδιο που ταιριάζει στην παρούσα πνευματική του κατάσταση.

Βιβλιογραφία

Βασιλόπουλος, Χρίστος (2003): *Διδακτική του μαθήματος των θρησκευτικών*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

Јевтић, Бисера (2012): *Педагозија моралности*. Ниш: Филозофски факултет.

Κεσελόπουλος, Ανέστης (2003): *Προτάσεις Ποιμαντικής Θεολογίας*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.

Κογκούλης, Ιωάννης (2003α): *Διδακτική των θρησκευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

41 Τσάμης 2003, 123.

42 Χατζηγεωργίου 1998, 198-199.

43 Αντίθετα με τις προηγούμενες φάσεις ζωής παιδικής ηλικίας και εφηβείας , η ωριμότητα είναι σαν μια διαδικασία που μεταβάλλεται και διαρκώς εξελίσσεται. Η ίδια μοιάζει με τις έννοιες αγάπη και γνώση – δεν μπορεί να υπάρχει ένα τέλος στην απόκτηση τους , υπάρχει μόνο μια έντονη έμπνευση για την βίωση., βλ. Μπουσκάλια, 1990, 63.

44 Κεσελόπουλος 2003, 78.

45 Τσάμης 2003, 135.

46 Χατζηγεωργίου 1998, 207.

47 Αυτόθι., 67.

- Κογκούλης, Ιωάννης (2003β): *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Κουμάκης, Γεώργιος (2000): *Σύγχρονα προβλήματα και παιδεία*. Αθήνα: Πατάκη.
- Λάμπας, Δημήτριος (2000α): Ο διάλογος και το μάθημα θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Λάμπας, Δημήτριος (2000β): Το μαθημα των θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ουσιαστικά περιεχόμενα και διάταξη της διδακτέας ύλης. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Μαντζαρίδης, Γεώργιος (2002): *Χριστιανική Ηθική Ι μέρος, Εισαγωγή – Γενικές αρχές, Σύγχρονη προβληματική*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Μαρτζέλος, Γεώργιος (1993): *Ουσία και ενέργεια του Θεού κατά τον Μέγα Βασίλειο*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Ματσούκας, Νίκος (1999): *Ο σατανάς*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Μιდიћ, Игњатије (2003): *Православни Катихизис*, приручник за наставнике основних и средњих школа. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Μπουσκάλια, Λέο (1990): *Προσωπικότητα και Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Γλάρος.
- Ρεράκης, Ηρακλής (2007): *Σύγχρονη διδακτική των Θρησκευτικών*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Τσάμης, Δημήτριος (2003): *Η Εισαγωγή στην σκέψη των Πατέρων της Ορθόδοξης Εκκλησίας*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
- Χατζηγεωργίου, Γιάννης (1998): *Γνώθι το Curriculum*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χρίστου, Παναγιώτης (1992): *Ελληνική Πατρολογία, τόμος Ε*. Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος.

НАСТАВНИ САДРЖАЈ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ

У раду су представљени резултати теоријског истраживања чији је циљ био сагледавање наставног садржаја верске наставе средњег образовања у Србији, као и анализа практичног ефекта овог предмета. Имајући у виду специфичност овог школског предмета како због статуса, тако и због наставног садржаја који презентује, намеће се потреба да се прати његова реализација, сагледају и евалуирају рефлексije наставног садржаја на различите области друштвеног живота. Указано је да наставни садржај верске наставе има значајну улогу у формирању дететовог базичног осећања сигурности или несигурности, формирања *ЈА* и *НАД-ЈА*. Добијени резултати у раду указују на потребу промене наставног садржаја верске наставе, као и на важност његовог прилагођавања дечијим индивидуалним способностима и могућностима. Једнодимензијалност наставног садржаја је друга замерка која је примећена овим теоријским истраживањем.

плѣть въ ѿрочѣннѣ. у негото
ютъ се оущенъ въ жѣнѣ брага :
нны глѣ. н. салоглѣ на :

Прѣще се бранѣ плѣть се въ н.
постѣнны се ховно. разрѣ
шнѣ въ се въ оузъ беззаконны.
разрѣзѣмъ стрѣльчѣнѣ.
постѣнныхъ прѣнѣ се копнѣ
нны беззаконъ растрѣзѣмъ.
дадѣмъ въ оушнѣхъ лѣтъ.
ннѣннѣмъ въ се въ лѣтъ.
да прѣмѣмъ въ хъ въ нѣмъ.
глѣ. нннѣ. бѣ. глѣ. н :

Унтѣмъ въ се въ оушнѣ. въ нѣ
на голѣтѣмъ въ нѣмъ.
прѣ. въ нѣ. глѣ. н. нѣ въ нѣмъ.
цѣтѣ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.

Прѣдѣтѣ въ нѣмъ въ нѣмъ.
мѣтѣ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.
нѣмъ въ нѣмъ въ нѣмъ.

IV

